

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства охорони
здоров'я України

№ _____

**ПОРЯДОК
надання психологічної допомоги**

I. Загальні засади

1. Цей Порядок визначає завдання, конкретизує зміст і встановлює вимоги щодо організації та забезпечення надання психологічної допомоги в закладах охорони здоров'я та фізичними особами - підприємцями.

2. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:
інші проблеми психічного здоров'я – психосоціальні, емоційні, поведінкові складнощі, які не відповідають діагностичним критеріям психічних та поведінкових розладів, можуть бути супутніми при психічних розладах або які можуть бути викликані складними життєвими обставинами чи стресом;

кризове психологічне консультування – вид психологічної допомоги, що застосовується до особи, яка перебуває у невідкладному стані з метою попередження розвитку психічних та поведінкових розладів та спричинення шкоди собі або іншим особам;

перша психологічна допомога – короткотривалий та невідкладний вид психологічної допомоги, спрямований на попередження розвитку психічних та поведінкових розладів, що застосовується до осіб, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації; п

психоедукація - пояснення і донесення до людей необхідної інформації про психічне здоров'я, психологічні негаразди та їх наслідки для особистості;

психологічні втручання низької інтенсивності (психологічна підтримка) – спрощені форми психологічного консультування, які є доказово ефективними для покращення певних аспектів психічного здоров'я та психосоціального добробуту особи незалежно від рівня тяжкості її проблем,

та можуть застосовуватися фахівцями, які не є спеціалістами у сфері психічного здоров'я;

психологічна допомога – різновид допомоги у сфері охорони здоров'я з метою профілактики чи лікування розладів психіки та поведінки, подолання складних життєвих обставин чи вирішення інших проблем психічного здоров'я, яка надається у формі психотерапії, психологічної консультації, першої психологічної допомоги, кризового психологічного втручання, психологічного втручання низької інтенсивності чи психологічної реабілітації;

психологічна допомога в реабілітації - діяльність, спрямована на відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах із застосуванням методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги;

психологічне консультування – застосування методів психологічного консультування фахівцем у сфері психічного здоров'я з метою допомоги отримувачу психологічної допомоги у подоланні психічних, психосоціальних, емоційних, поведінкових та інших проблем психічного здоров'я;

психотерапія (психотерапевтична допомога) – цілісне, свідоме та планомірне застосування науково-обґрунтованих психотерапевтичних методів (методів психотерапії) психотерапевтом з метою профілактики чи лікування розладів психічного здоров'я.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених в Основах законодавства України про охорону здоров'я та інших нормативно-правових актах у сфері охорони здоров'я.

3. Дія цього Порядку поширюється на заклади охорони здоров'я та фізичних осіб-підприємців, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

II. Завдання, принципи і цілі психологічної допомоги

1. Головним завданням надавача психологічної допомоги є забезпечення отримувача такої допомоги комплексними, інтегрованими та науково-обґрунтованими послугами зі всебічної, безперервної і орієнтованої на особу допомоги, спрямованої на задоволення потреб населення у відновленні та збереженні психічного здоров'я, попередження розвитку психічних та поведінкових розладів, зменшення потреби у госпіталізації та покращення якості життя.

2. Основними завданнями надання психологічної допомоги в роботі мультидисциплінарної реабілітаційної команди під час реабілітації у сфері охорони здоров'я є:

- 1) діагностика психологічного стану особи, яка потребує реабілітації, та складення психологічної частини індивідуального реабілітаційного плану;
- 2) надання першої психологічної допомоги особі, яка потребує реабілітації, та членам її сім'ї;
- 3) допомога особі, яка потребує реабілітації, у визначенні та розумінні мети та завдань реабілітації;
- 4) підтримка та відновлення функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах;
- 5) психотерапія депресивних, тривожних, адаптаційних, гострих стресових та посттравматичних стресових розладів, які виникли внаслідок хвороби/травми, участі у бойових діях, надзвичайних ситуаціях, полону, перебування в місцях позбавлення волі тощо;
- 6) допомога особі, яка потребує реабілітації, у встановленні життєвих цілей та підтримки досягнутого прогресу реабілітації після закінчення реабілітаційного процесу;
- 7) психотерапія, психоедукація та підтримка особи, яка потребує реабілітації, та членів її сім'ї;
- 8) психотерапія членів сім'ї особи, яка потребує реабілітації, націлена на втому від співчуття та емоційне вигорання;
- 9) робота з іншими членами мультидисциплінарної реабілітаційної команди щодо психологічної підтримки особи, яка потребує реабілітації, та членів її сім'ї.

3. Організація та надання послуг з психологічної допомоги ґрунтується на принципах:

- 1) доступності, що передбачає мінімальну втрату часу для її отримання;
- 2) безпечності, що полягає у наданні послуг з психологічної допомоги у спосіб, що мінімізує ризики завдання шкоди особі, у тому числі тієї, якій можна запобігти, а також зменшує можливість фахових помилок;
- 3) результативності, що проявляється у досягненні найкращих результатів через надання послуг з психологічної допомоги на основі наукових знань та принципів доказової медицини;
- 4) своєчасності;
- 5) економічної ефективності, що досягається шляхом надання послуг з психологічної допомоги таким чином, щоб максимізувати використання ресурсів та уникнути неефективних витрат;

6) недискримінації, що полягає у наданні послуг з психологічної допомоги, якість яких не відрізняється залежно від сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, раси, кольору шкіри, національності, місця проживання, майнового стану, соціального статусу, стану здоров'я, політичних, релігійних чи інших переконань, за мовними або іншими ознаками;

7) орієнтованості на людину, що передбачає надання послуг з психологічної допомоги у спосіб, що враховує індивідуальні потреби осіб, яким ці послуги надаються, в тому числі з урахуванням права пацієнта на вільний вибір фахівця.

4. Цілями психологічної допомоги є:

1) оцінка стану психічного здоров'я особи, виявлення психічних та поведінкових розладів або ризику їх виникнення;

2) лікування психічних та поведінкових розладів та їх профілактика;

3) сприяння адаптації, відновленню та реабілітації осіб, які мали/мають психічні чи поведінкові розлади;

4) сприяння самопізнанню та самоусвідомленню особи, розвиток соціальних та психологічних навичок та компетентностей;

5) допомога особі, яка перебуває у складних життєвих обставинах та має інші проблеми психічного здоров'я;

6) сприяння адаптації, реадaptaції та реабілітації осіб, які мали/мають психічні чи поведінкові розлади (включно з оцінкою психологічного стану особи);

7) допомога особі у невідкладному стані або після пережитих нею надзвичайних ситуацій та катастроф;

8) сприяння самопізнанню та самоусвідомленню особи, розвиток соціальних та психологічних навичок та компетентностей.

IV. Організація надання психологічної допомоги.

1. Надавачами послуг психологічної допомоги є:

1) психіатри;

2) медичні сестри/брати;

3) психологи;

4) працівники, трудові функції яких передбачають надання психологічної допомоги та відповідають освітнім вимогам, викладеним у пункті 10 цього Порядку.

2. Формами надання психологічної допомоги є:

1) перша психологічна допомога;

- 2) кризові психологічні втручання;
- 3) психологічні втручання низької інтенсивності;
- 4) психологічна консультація;
- 5) психотерапія;
- 6) психологічна реабілітація.

3. Форма психологічної допомоги обирається відповідно до потреб отримувача психологічної допомоги і компетенцій надавача та може надаватись в складі медичної допомоги, зокрема, амбулаторно чи стаціонарно.

4. Місцями надання психологічної допомоги є заклади охорони здоров'я, інші заклади, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, кабінети приватної практики фізичних осіб-підприємців, які одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Усі види психологічної допомоги можуть надаватися як безпосередньо, так і за допомогою засобів дистанційного зв'язку, зокрема застосовуючи домашнє телеконсультування або телемедичне консультування.

5. Усі види психологічної допомоги надаються безпосередньо надавачем допомоги, і не можуть бути делеговані третім особам, які не відповідають вимогам, викладеним у пункті 4 цього розділу.

4. Вимоги до надавачів психологічної допомоги.

1) надавати психотерапію можуть:

фахівці з вищою медичною освітою за лікарськими спеціальностями «Психіатрія», «Дитяча психіатрія», «Медична психологія», «Психотерапія»;

фахівці з повною вищою освітою за спеціальністю «Психологія», та додатковим навчанням конкретному методу(ам) психотерапії, згідно зі стандартами та програмами міжнародних організацій та спільнот, які наведені в додатку до цього Порядку (або за програмами, акредитованими цими організаціями), що підтверджується сертифікатом відповідної організації та/або наявністю фахівця у її реєстрі (або сертифікатом та/або наявністю у реєстрі української організації, акредитованої міжнародною організацією чи спільнотою).

2) проводити психологічне консультування можуть особи з повною вищою освітою за спеціальностями «Психіатрія», «Дитяча психіатрія», «Психотерапія», «Психологія», «Медична психологія», «Медицина», «Медсестринство», «Фізична терапія, ерготерапія», «Дошкільна освіта»,

«Початкова освіта», «Середня освіта», «Соціальна робота» або за іншими спеціальностями, спеціальна (фахова) підготовка яких включає формування компетентностей психолога, педагога, фахівця з соціальної роботи, та додатковим навчанням конкретному методу(ам) психологічного консультування, що засвідчується сертифікатом, отриманим в процесі безперервного професійного розвитку.

3) проводити психологічні втручання низької інтенсивності, надавати першу психологічну допомогу, проводити кризове консультування можуть усі фахівці у галузі охорони здоров'я та професіонали з вищою немедичною освітою, що працюють в сфері охорони здоров'я, пройшли відповідне навчання, засвідчене сертифікатом про навчання за стандартами та програмами міжнародних організацій та спільнот, що наведені в додатку (або за програмами, акредитованими цими організаціями), що підтверджується сертифікатом відповідної організації та/або наявністю фахівця у її реєстрі (або сертифікатом та/або наявністю у реєстрі української організації, акредитованої міжнародною організацією чи спільнотою). та в посадові обов'язки яких входить надання психологічної допомоги.

5. Психологічну допомогу в реабілітації у сфері охорони здоров'я здійснює клінічний психолог (психолог, психотерапевт) у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди. До надання психологічної допомоги в роботі мультидисциплінарної реабілітаційної команди залучаються фахівці, які мають вищу освіту за спеціальностями "Психологія" та/або "Медицина психологія", досвід практичної роботи в закладах охорони здоров'я та/або реабілітаційних закладах не менше одного року та відповідають іншим вимогам, встановленим законодавством.

V. Спосіб надання, вибір методу та обсяг психологічної допомоги.

1. Спосіб надання психологічної допомоги:

1) перша психологічна допомога надається особі, яка її потребує, невідкладно після пережиття нею травмуючої події (подій), кризових ситуацій або катастроф;

2) кризова психологічна допомога надається невідкладно особі, яка потребує її і перебуває у кризовому стані (що включає суїцидальні думки, наміри або поведінку, інші стани, які загрожують життю, здоров'ю, добробуту особи та/або її оточенню), про що свідчать емоційні, когнітивні або поведінкові прояви;

3) психологічне консультування надається особі або групі осіб, за запитом або за скеруванням від інших фахівців, особам, які потребують

емоційної підтримки у складних життєвих обставинах, підтримки у прийнятті життєвих рішень, або психологічної просвіти щодо станів власного психічного здоров'я або психічного здоров'я близьких осіб;

4) психологічні втручання низької інтенсивності надаються особі або групі осіб, за запитом або за скеруванням від інших фахівців, особам, які потребують підтримки при інших станах психічного здоров'я, а також при психічних розладах легкого та помірного рівнів важкості, за відсутності доступу до психотерапії – також при психічних розладах легкого рівня важкості та інших станах психічного здоров'я;

5) психотерапія надається особі або групі осіб, за запитом або за скеруванням від інших фахівців, особам, які потребують підтримки при помірних та важких станах психічного здоров'я.

2. Психологічна допомога в реабілітації у сфері охорони здоров'я може здійснюватись за допомогою методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги та базується на міжнародних стандартах психологічної допомоги.

Психологічна допомога в роботі мультидисциплінарної реабілітаційної команди надається відповідно до вимог Закону України “Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я”.

3. Вибір методів надання психологічної допомоги.

Перша психологічна допомога, кризова психологічна допомога, психологічне консультування та психологічні втручання низької інтенсивності надаються відповідно до методів, які мають наукові докази своєї ефективності при відповідних станах.

Методи психотерапії застосовуються відповідно до наукових даних, щодо ефективності даного методу у лікуванні конкретних психічних та поведінкових розладів, та згідно зі стандартами у сфері охорони здоров'я.

У випадку відсутності у особи доступу до фахівців, які володіють компетентностями щодо надання рекомендованого методу психотерапії, можливим є використання психологічних втручань низької інтенсивності, за наявності наукових даних про їхню ефективність при відповідних психічних розладах.

Проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України здійснюється відповідно до Порядку проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб, затвердженого постановою КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1057.

Особливості проведення діагностики та лікування пацієнтів з посттравматичним стресовим розладом наведені в Уніфікованому клінічному протоколі первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги “Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад”, затверджений наказом МОЗ від 23.02.2016 № 121.

У разі психотерапії депресивних, тривожних, адаптаційних, гострих стресових та посттравматичних стресових розладів, які виникли внаслідок хвороби/травми, участі у бойових діях або надзвичайних ситуаціях, полону, перебування в місцях позбавлення волі, інших станів здоров’я, що можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування, психолог, що надає психологічну допомогу під час реабілітації у сфері охорони здоров’я у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди, повинен мати обов’язкову додаткову спеціалізацію (сертифікацію) за одним з методів психотерапії з доведеною ефективністю, що мають сильну доказову базу міжнародних досліджень та рекомендовані міжнародними протоколами.

4. Мінімальні вимоги до обсягу надання психологічної допомоги під час реабілітації у сфері охорони здоров’я:

проведення первинного психодіагностичного обстеження;

допомога особі, яка потребує реабілітації, у визначенні та розумінні мети та завдань реабілітації;

визначення психологічної проблеми або психічного розладу, рівня психосоціальної дезадаптації, можливості чи необхідності отримувача послуг отримувати послуги стаціонарно, амбулаторно чи дистанційно;

формування (у разі доречності - із залученням отримувача послуг та/або його/її законного представника) орієнтовного плану психологічної допомоги з використанням специфічних для конкретних проблем/розладів міжнародних стандартизованих інструментів обстеження та оцінки (шкали/тести/опитувальники), внесення відповідних даних до індивідуального плану реабілітації отримувача послуг;

визначення прогнозу за результатами психодіагностичного обстеження для переведення отримувача послуг на інший рівень психологічної допомоги;

надання стаціонарної психологічної допомоги отримувачам послуг, які перебувають на лікуванні у закладі охорони здоров'я, амбулаторно та проведення поточного моніторингу стану отримувача послуг;

надання психологічної допомоги отримувачам послуг дистанційно (із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій);

забезпечення психіатричного огляду отримувача послуг у разі потреби з визначенням важкості психічного розладу та розладу поведінки;

здійснення поточного контролю прогресу в досягненні визначених мети та завдань психологічної допомоги за результатами психодіагностичного обстеження;

психологічна підтримка членів родини отримувача послуг, навчання технікам самопомоги, інформування, роз'яснення про проблеми з психічним здоров'ям та їх вплив, психоедукація та інші науково-обґрунтовані методи психологічної підтримки;

проведення необхідних психодіагностичних тестів в динаміці;

застосування методів психологічного впливу та психотерапевтичних інтервенцій;

визначення потреби отримувача послуг у фармакотерапії, призначення медикаментозного лікування і слідкування за дотриманням призначеного лікування, проведення моніторингу побічної дії призначеного лікування та його корекція в разі потреби;

формування висновку-прогнозу психологічної реабілітації, що містить інформацію про надані психологічні послуги та подальші рекомендації.

5. Перша психологічна допомога та кризова психологічна допомога надаються у обсязі, необхідному для стабілізації стану особи, і можуть тривати від кількох хвилин до кількох годин, залежно від стану особи.

Психологічне консультування надається у обсязі від 1 до 5 зустрічей, кожна з яких триває орієнтовно від 45 до 60 хвилин, і які розділені в часі від кількох днів до одного тижня.

Психологічні втручання низької інтенсивності надається у обсязі від 4 до 10 зустрічей, кожна з яких триває орієнтовно від 45 до 120 хвилин, і які розділені в часі від кількох днів до одного тижня.

Психотерапія надається у обсязі від 4 зустрічей, кожна з яких триває орієнтовно від 45 до 60 хвилин. Кількість зустрічей залежить від психічного розладу та базованих на доказах рекомендацій конкретного методу психотерапії (зазвичай від 6 до 12 зустрічей для помірнього розладу, від 12 до 40 зустрічей для важких розладів).

Обсяг надання психологічної допомоги може збільшуватись на підставі результатів моніторингу стану особи.

Визначення діагнозу психічних та поведінкових розладів відбувається відповідно до чинного законодавства.

**Генеральний директор
Директорату медичних послуг**

Олександра МАШКЕВИЧ